

POCZĄTKI KLASY ROBOTNICZEJ

1 9 4 6
SPÓŁDZIELNIA WYDAWNICZA »CZYTELNIK«

S P I S R Z E C Z Y

	Str.
Przedmowa	II

WSTĘP

Istota zagadnienia. — Oblicze jakościowe i ilościowe kwestii rąk roboczych. Rzemieślnicy oraz robotnicy niewykwalifikowani a manufaktura. Sformułowanie problemu pracy. Rzut oka na nasz problem w literaturze naukowej. Przyczyny obioru epoki stanisławowskiej jako przedmiotu badań szczegółowych	17
--	----

C Z Ę Ś Ć I

ŁUDZIE NIEZATRUDNIENI W EPOCE STANISŁAWOWSKIEJ

WPROWADZENIE

Łudzie luźni, wyrobnicy, służba, włóczęgi, żebracy. Skargi	45
--	----

ROZDZIAŁ I

Pochodzenie społeczne „ludzi luźnych”. — Ludzie luźni rekrutują się ze wszystkich stanów i grup. Migracje za zarobkiem. Przyczyny odrywania się od grupy: ubóstwo, powody natury rodzinnej lub osobistej; oddanie do służby lub do terminu; namowy; ucieczka przed poborem do wojska i dezercja; zbiegostwo z poddaństwa. Łatwość odrywania się i przejście do stanu luźności. Zasięg wędrówek i ich kierunek. Płynność ludności najemnej, „luźnej”	55
---	----

ROZDZIAŁ II

Życie i praca „ludzi luźnych”. — Krótkotrwałe związywanie się służbą lub pracą. Ucieczka normalnym sposobem odzyskania niezależności. Częste zmiany pracodawcy, miejsca i rodzaju pracy. Powody najważniejsze: złe traktowanie, niedotrzymywanie zobowiązań przez pracodawcę, traktowanie najemnika, jak poddanego. Zamiatanie do zmiany, „fantazja”. Brak poczucia odpowiedzialności za pracę. Rodzaj i warunki wykonywania pracy, jako czynniki wywołujące luźność. Przegląd różnych zatrudnień sezonowych i dorywczych. Przeciwdziałanie pracodawców płynności i porzucaniu służby. Gościnność chłopska, żebranina jako sposoby przeżycia okresu bezrobocia	76
--	----

ROZDZIAŁ III

Zarobki najemnika dziennego. — Niemożliwość obliczenia budżetu robotnika w XVIII w., ani płac realnych. Normy strawnego, jako orientacyjny wskaźnik przeciętnych kosztów utrzymania. Płaceienne za różne roboty w różnych porach roku. Prawdopodobny roczny zarobek robotnika. Hojne wynagrodzenia za przysługi doraźne. Żebranina jako niezbędne uzupełnienie zarobków	100
---	-----

„Człowiek luźny“ w całości społecznej. — Cechy zasadnicze luźności. Stosunek człowieka pracującego w XVIII w. do pracy i do zarobku. Niski stan potrzeb, rozrzutność. Świętowanie. Społeczna rola żebractwa. Ludność luźna jako rezerwuariusz pracy najemnej. Jej funkcje w ogólnym systemie gospodarki społecznej, charakter marginesowy. Stosunek prawodawstwa i opinii do ludzi luźnych i do jej sposobów zarabkowania

119

C Z Ę Ś Ć II

KWESTIA RĄK ROBOCZYCH W PRZEMYSŁE POLSKIM
W EPOCE STANISŁAWOWSKIEJ

ROZDZIAŁ I

Postulaty manufaktury w zakresie rąk roboczych. — „Żeby było dosyć rąk i żeby te ręce przychodziły tanio fabrykantom“. Stałość i zdyscyplinowanie. Kwestia opłacalności szkolenia technicznego i organizacyjnego. Sposoby zapewnienia stałości i dyscypliny. Długoterminowe kontrakty. Sankcje karne. Załoga, jako całość; jej liczebność i zgranie. Kwestia jakości i wydajności pracy, a system płac akordowych i potrąceń. Regulaminy. Kwestia taniści. Porównanie z manufakturami zachodnio-europejskimi. Źródła siły roboczej. Trudność pozyskania rzemieślników. Konieczność kształcenia robotnika dla potrzeb przemysłu. Obiekcje przeciwko odrywaniu rąk od rolnictwa. Zwrot ku elementom niezatrudnionym na stałe

133

ROZDZIAŁ II

Warunki i sposoby zaopatrywania przedsiębiorstw w ręce robocze.

A. Najem wolny. — Ryzyko sprowadzenia robotników zagranicznych. Werbowanie ludzi miejscowych. Warunki werbunku. Doświadczenia manufaktury sukienniczej w Staszowie. Węgrów. Sprawa rekrutacji Żydów. Manufaktura tabaczna w Kielcach. Przynęcanie robotników

153

B. Przymus. Domy pracy. Sierocińce. — Brak kandydatów do pracy przemysłowej w ośrodkach większych mimo znacznej liczby ubogich bez stałego zajęcia. Rekrutacja przymusowa. Manufaktura sukiennicza Rehana, Boguckiego i Ski w Warszawie. Inni przedsiębiorcy. Współdziałanie Komisji Policji w dostarczaniu rąk do pracy. Instytut Ubogich w Warszawie a fabrykant Papenguth. Fabryka żebracka X. Sierakowskiego w Krakowie. Symbioza instytucji karnych i dobroczynnych z prywatnymi przedsiębiorstwami kapitalistycznymi. Sierocińce, jako dostawcy kandydatów na robotników. Praca dzieci. Sprawa zakładania domów wychowawczych przy manufakturach

166

C. Praca przemysłowa poddanych gruntowych. — Wyzyskanie uprawnień władzy patrymonialnej dla rekrutacji uczniów spośród dzieci poddanych gruntowych. Rola pańszczyzny w kopalnictwie rud oraz w pracach przygotowawczych i pomocniczych. Miedziana Góra, Kopalnie Nowotarskie itd. Rekrutacja i najem przymusowy dzieci poddanych. Grodno. Warunki życia i pracy uczniów. Manufaktury Radziwiłłowskie. Korzec, Niemirów. Przejsie do innej kategorii społecznej uczniów poddanych, zatrudnionych w manufakturach. Zagadnienie chałupnictwa dobrowolnego i przymusowego, organizowanego przez manufakturę. Zachęcanie ludności do poszukiwania dodatkowego zarobku z pracy przemysłowej

ROZDZIAŁ III

Kwestia rąk roboczych i człowieka pracy w opinii i w ideologii	Str. 206
A. Ideologia pracy produkcyjnej i zarobkowej. Hasło pracowitości. Zmiana znaczenia terminu „pracowity”. Obowiązek pracy bez względu na stan. Związek hasła pracowitości ze sprawą uprzemysłowienia. Manufaktury jako szkoły pracowitości i sposób zatrudnienia ubogich	207
B. „Pracowitość” a dobroczynność. — Nowe pojmowanie dobroczynności na Zachodzie i w Polsce. Opieka nad chorymi i starcami. Zaprzęganie do pracy przede wszystkim przemysłowej, ubogich w pełni sił. Przekształcanie dawnych instytucyj dobroczynnych w domy pracy. Opinia publiczna a domy pracy przymusowej . . .	221
C. Polityka społeczna. Pozbawienie człowieka luźnego jałmużn i łatwych zarobków. Sytuacja przymusowa człowieka pracy. Reglamentacja. Ewidencja wyrobników i służby. Poddanie kontroli ich pracy i poruszeń. Komisje Cywilno-Wojskowe, jako organ wykonawczy polityki społecznej w stosunku do ludności pracującej. Charakterystyka ich działalności	231
D. „Pracowitość” celem wychowania. Dezyderaty i nadzieje. — Dorośli — element trudny do urobienia. Zwrot ku dzieciom. Zadanie wychowania: ukształcenie ludzi „pracowitych”, „przemysłnych” dla potrzeb przedsiębiorstwa przemysłowego. Wciąganie dzieci do pracy przemysłowej doniosłym środkiem w procesie ukształtowania nowego człowieka	245

ZAKOŃCZENIE

Wnioski. Porównawczy rzut oka	249
WYKAZ ŹRÓDEŁ RĘKOPIŚMIENNYCH	260